HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בקדושה. בכור אינו צריך להקדיש דקדושתו מרחם וגז נמי אין צריך להקדיש דאין קדושה חלה עליו אבל מעשר מקדישו בשבט. לישנא אחרינא אמרי ליה בקדושה בכור וגז נכסי כהן לקדש בו את האשה כדתניא בגמרא דארבעה אבות (ב"ק דף יג.) בכור מוכרין אותו תס ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה אבל מעשר אינו נכסי בעלים לקדש בו את האשה דהא כתיב ביה לא יאכל ולא יגאל[ט] ולאו מלתא היא דאפ"ה ממון בעלים הוא ומקדשין בו **דתנן** (קדושין דף נב:) המקדש בחלקו בין בקדשים קלים כו' ואמרי' [שם] טעמא דלאחר שחיטה לאו דידיה הוא דמשלחן גבוה קא זכו אבל מחייב דידיה הוא: **ומכירה.** בכור יכול כהן למוכרו וכן גז אבל מעשר אינו נמכר דתנן במסכת בכורות (דף נב.) [י] (בבכור) [במעשר] נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט אלא אם כן הוי של יתומין: **והנך נפישין.** הנך דבכור נפישין וגילף מייניה: **וגילף גיזה מבכור.** דאפילו בשור אקרי גיזה וגימא מה גיזה דהתם אפילו בשור הכא נמי אפילו בשור: **לו.** למלבוש ולא לשקו וגיזת שורו אין ראויה אלא לשק: להכי קרי ליה נוצה שאין דרך לגוזזן אלא לתולשן כנוצה של עוף: **ליחייב.** דהא ראוי לאדם לבגדים נאים: **בעינן גיזה.** והא תלישה הוא: **מאן שמעת ליה דה סברא.** דדרים לישנא דקרא דכתיב גז: **רבי יוסי.** דאמר לקמן לקט לקט קציר ולא לקט קיטוף: **הא.** אמרינן לקמן: **מודה ר' יוסי במידי דאורחיה.** וכיון דאורחא דעזים בתלישה כגיזה דמו: **אלא.** גז דאינו אלא בראלים: **דדר' יהושע בן לוי.** לקמן בפרקין דכתיב גז וגו' וסמיך ליה כי בו בחר וגו': **לעמוד לשרת דבר הראוי לשירות.** לתכלת דבגדי א[כ] שרד והתם אמר בעינן ואין אמר אלא של ראלים: **שאמרן קשה.** כגון שהיו משונים משאר כבשים: **יחמסם.** לא איקרי גז אלא בר חימוס: **הגוזז את העזים פטור.** דאמרינן אין גז אלא של ראלים דבר הראוי לשירות: **שוטף.** במים בנהר ליפותן והאמר אתא שבלי קמתו אין הנוטר לקט דלישנא דקרא דייקא ופליגי דבנן עליה: **במידי דאורחיה.** כגון בגלים ושומים דקיטוף שלהן זהו קליר: **קליר.** קליר אלרלכס [ויקרא יטו] **עוקר.** עם השרשים כגון עדשים: **תולש.** ביד ולא עם השרשים כגון פולין: **רבי יוסי** לא גרסינן בהא מתניתא. ומיהו על כרחך הני קראי דרשי להו ר' יוסי מדאמר אין לי אלא קציר דאיהו דדייק לישנא דקרא ומוקי להו במידי דאורחיה: **אף אנן נמי תנינא.** בהדיא דמודה רבי יוסי במידי דאורחיה: **מלבנות.** שורות שבין ירק לירק: **פאה מכל אחת ואחת.** מן המלבנות שהירק שבין מלבן למלבן הפסק לפאה דידה דירק אינו בכולל פאה חוץ מן השומים והבגלים כדתנן (פאה פ"ל מ"ד) כל שהוא אוכל ונשמר ומכניסו לקיום ואמרינן במקום שנהגו (פסחים דף ו:) מכניסו לקיום פרט לירק ומיהו שומין ובגלים מכניסן לקיום. קתני מיהא לרבי יוסי דבגלים חייבין בפאה ואע"ג דאינו קולטן במגל אלמא מודי הוא במידי דאורחיה: **בשלמא לב"ש.** אשכחן תרתי דאיקרו נמי לאן הילכך אין אתה יכול להוציאן מכלל חיוב: **חמש לאן עשויות.** לישנא יתירא קדרשי מאי עשויות שעושות שתי מצות דאשית הגז ומתנות דכל כמה דלא הוו חמש לא הוו נהגי בהו אלא חדא מתנות לחודייהו: **אטו בכורה חדא מי לא מחייבא.** על כרחך כי תלא רחמנא בחמש דאשית הגז הוא דתלא: **וליטעמיך מתנות נמי חדא מי לא מחייבא.** אישתכח דבתרתי ובחדא נמי איכא שתי מצות בכורה ומתנות וליכא למימר דהאי עשויות הכי מדרש והא ליכא למימר עשויות שלש מצות דהיכי משמע מיעוט עשויות שתים הוו: **אלא אמר רב אשי.** הכי דרש: **עשויות שמעשות אם בעליהן.** למלוה חדשה שלא היה מצוה עליו בפחות מכן והיינו על כרחך דאשית הגז דכתיב בה לאן דמשמע מרובה דאילו בכורה דכתיב (במדבר יח) בכור שור אפילו חד וכן מתנות אם שור אם שה (דברים יח): **תניא א"ר** גרסינן: **דברי בריבי.** שהיה גדול בדורו דקיימא לן[ל] רבי יוסי נמוקו עמו: **אלן דברי בריבי שומעין.** קס"ד מפני שהוא מכריע ביניהם לא חמש כבית הלל ולא שתים כב"ש: תורת משה קרויה תורה לפי שנתנה תורה לדורות ושל נביאים לא קרי אלא קבלה שקבלו מרוח הקדש כל נבואה ונבואה לפי זורך השעה והדור והמעשה[מ]: **והאמר מר אין הכרעה שלישים מכרעת.** כשזה אומר כך וזה אומר כך וזה אומר דעת שלישית אפילו אמצעית היא ביניהם אין זה הכרע כגון (פסחים דף כ:) חבית של תרומה שנתגלגלה ב"ש אומר תשפך הכל[נ] וב"ה אומרים תעשה זילוף א"ר ישמעאל בר' יוסי אני אכריע בשדה תשפך הכל[נ] בבית תעשה זילוף אמרו לו אין הכרעה שלישית מכרעת והיכי הויא הכרעה כגון ההיא דקולי מטליות דבמה מדליקין (שבת דף כט.) ר' אליעזר אומר בין מן המוכן בין שלא מן המוכן טמא ר' יהושע אומר בין מן המוכן בין שלא מן המוכן טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור א"ר יוחנן עליה כל מקום שאתה מוצא שנים חולקים ואחד מכריע כו' אלמא הא"ג קרי הכרעה היכא דגלו (מ) מאי דעתייהו דשייך לפלוגי בין מוכן לשאינו מוכן אפ"ה לא פליגין ואמת ר"ע ונתן חילוק בדבר הוי הכרעה שהכריע במוכן כר' אליעזר ונמצאו שנים מטמאים במוכן ור' יהושע יחיד מטהר ובשאינו מוכן כר' יהושע והוו שנים מטהרים בשאינו מוכן אבל גבי חבית דלא גלו דעתייהו ב"ש וב"ה דנהוי שייך חילוק בין בית לשדה אלא אמרו כך ב"ש אומר בין בבית בין בשדה תשפך הכל וב"ה אומר בין בבית בין בשדה תעשה זילוף ובא שלישי וחלק בין שדה לבית התם אין זה הכרע לדבריהם אלא דעת שלישית דהכרע לשון כף מאזנים הוי בשנים חולקין ובא שלישי ומכריע המשקל כאחד מהן או בחליו כזה ובחליו כזה:

מה"מ. פירוש דראשית הגז אינו נוהג אלא בראלים ולא בעזים דעזים נמי אקרו אלן דכתיב (בראשית מז) לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים:

אתיא גיזה גיזה. אע"ג דדברי תורה מדברי קבלה לא יליפינן[פ] גילוי מילתא בעלמא הוא דגז דבכשים הוא ואין זה דבר חדש וקלת משמע דגזרה שוה היא מדפריך בסמוך אלא גיזה גיזה למאי אתא מ"מ אינו דבר חדש:

ולילף גיזה גיזה מבכור. וא"ת והיכי מצינן למילף מבכור דאפילו שור הא אלן כתיב וי"ל דהוה אמינא דאלן לאו דוקא כי היכי דלא תגוז בכור צאנך לאו דוקא:

עוקר מנין ת"ל לקצור תולש מנין תלמוד לומר בקוצרך. ואילטריך תרי קראי משום דעוקר הוא קלת אורחיה טפי מתולש: עד

בקדושה ומכירה והנך נפישין פשוט מפשוט עדיף ליה: ראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלים: מנא הני מילי אמר רב חסדא אתיא גיזה גיזה כתיב הכא [1]ראשית גז צאנך תתן לו וכתיב התם [2]ומגז כבשי יתחמם מה להלן כבשים אף כאן כבשים ונילף גיזה גיזה מבכור [ס]דתניא [3]לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך אין לי אלא שור בעבודה וצאן בגיזה מנין ליתן האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל לא תעבוד ולא תגוז אמר קרא [1]תתן לו ולא לשקו [פ]אלא מעתה נוצה של עזים ליחייב בעינן גיזה וליכא מאן שמעת ליה האי סברא ר' יוסי הא מודי ר' יוסי במידי דאורחיה אלא [ק]אדאמר ר' יהושע בן לוי [ר] [4]לעמוד לשרת דבר הראוי לשירות הכא נמי דבר הראוי לשירות אלא גיזה גיזה למאי אתא לכדתנא דבי ר' ישמעאל דתנא דבי ר' ישמעאל [ג]כבשים שצמרן קשה פטורים מראשית הגז שנאמר ומגז כבשי יתחמם תני חדא גוזז את העזים ושוטף את הרחלים פטור ותניא אידך [ד]הגוזז את העזים פטור [ה] ושוטף את הרחלים חייב לא קשיא הא רבנן והא ר' יוסי [ה]דתניא [5]לקט קציר [ו]ולא לקט קיטוף ר' יוסי אומר אין לקט אלא הבא מחמת קציר ר' יוסי היינו ת"ק כולה ר' יוסי היא והכי קתני שר' יוסי אומר אין לקט אלא הבא מחמת קציר א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי מודה ר' יוסי במידי דאורחיה דתניא ר' יוסי אומר קציר אין לי אלא קציר עוקר מנין ת"ל [5]לקצור תולש מנין ת"ל [6]בקוצרך אמר ליה רבינא לרב אשי אף אנן נמי תנינא [ו]מלבנות בצלים שבין הירק ר' יוסי אומר פאה מכל אחד ואחד וחכמים אומרים [ד]מאחת על הכל: וכמה הוא מרובה: בשלמא לב"ש תרתי נמי איקרו צאן אלא לב"ה מ"ט אמר רב כהנא אמר קרא [7]עשויות שעושות ב' מצות ראשית הגז ומתנות אימא בכורה ומתנות בכורה חדא מי לא מיחייבא ולטעמיך מתנות חדא מי לא מיחייבא אלא אמר רב אשי עשויות שמעשות את בעליהן ואומרות לו קום עשה מצוה תניא דבי רבי ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו ארבע שנאמר [8]וארבע צאן תחת השה תניא אמר רבי [ו]אלמלא דבריהן דברי תורה ודברי בריבי קבלה אנן דברי בריבי שומעין וכל שכן שדבריהם דברי קבלה ודברי בריבי דברי תורה [מ]והאמר מר אין הכרעה שלישית מכרעת אמר

מסורת הש"ס

א) [בכורות כה.], ב) [לקמן קלח.], ג) [בכורות יז.], ד) [תוספתא רפ"י], ה) תוספתא דפאה פ"ג הט"ו ע"ש, ו) [נדה נ.] פאה פ"ג מ"ד, ז) [ל"ל אלמלי עי' תוס' מגילה כא.], ח) [פסחים כא. מיר נג. ב"ק קטז.], ט) [ויקרא כז], י) ר"מ, כ) [עי' מי"ט ד"ה אלא בראלות], ל) [עירובין יד:], מ) [וע"ע רש"י תענית טו. ד"ה וכקבלה], נ) [ל"ל מבל מלגזון מביאה כך פרש"י שם בפסחים], ס) [מגיגה י: ב"ק נ:].

גליון הש"ם

גמ' אלא מעתה נוצה כו'. עי' שבת דף מז ע"א תוס' ד"ה ונוצה: שם ולא לקט קיטוף. עי' בכורות דף כה ע"א תוס' ד"ה ואר"ל:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והאמר מר וכו' דגלו דעתייהו כל"ל ותיבת מאי נמחק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה לעמוד לשרת וכו' דבגדי שרד. אלא שרד נמחק. וע"ש שרת ועי' בתי"ט ובמ"ל פי"ד מהלכות כלי מקדש דין ד' ודו"ק:

מוסף רש"י

לא תעבוד ולא תגוז. וי"ו מוסף על ענין לאשון ולמדו שניהם זה מזה (בכורות כה.). **לעמוד לשרת.** בתר דאשית הגז כתיב כי בו בחר ה' מכל שבטיך לעמוד לשרת (לקמן קלח.). **ומגז כבשי יתחמם.** אלמא בת חימוס קרי גז (בכורות יז.). **פאה מכל אחד ואחד.** דילק הזרוע בין שורה לשורה מספיק להו (נדה נ.).

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"י מהל' בכורים הל' ד סמג עשין מג טוש"ע י"ד סי' שלג סעיף ב:

לג ב מיי' שם טוש"ע שם:

לד ג מיי' פ"ל מהל' מתנות עניים הל"ג:

לה ד מיי' פ"ג שם הלכה י:

תורה אור השלם

1. רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ:
דברים יח ד
2. אִם לֹא בְּרַכְוּנִי חֶלְבֵי וּמִגֵּז כְּבָשַׂי יִתְחַמֵּם:
איוב לא כ
3. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בְּבָקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ:
דברים טו יט
4. כִּי בוֹ בָחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִכָּל שְׁבָטֶיךָ לַעֲמֹד לְשָׁרֵת בְּשֵׁם יְיָ הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים: דברים יח ה
5. וּבְקַצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שְׂדֶךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: ויקרא יט ט
6. וּבְקַצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שְׂדֶךָ בְּקָצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לְעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג כב
7. וַתְּמַהֵר אֲבִיגַיִל וַתִּקַּח מָאתַיִם לֶחֶם וּשְׁנֵים נִבְלֵי יָיִן וְחָמֵשׁ צֹאן עֲשׂוּיֹת וְחָמֵשׁ סְאִים קָלִי וּמֵאָה צִמֻּקִים וּמָאתַיִם דְּבֵלִים וַתָּשֶׂם עַל הַחֲמֹרִים:
שמואל א כה יח
8. כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וּטְבָחוֹ אוֹ מָכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה: שמות כא לז

שיטה מקובצת

(ל) לעמוד לשרת דבר הראוי לשירות. נ"ב עי' תוס' בכורות דף יז ע"א:

(נ) ושוטף את הרחלים. נ"ב עי' תוס' בכורות דף כד ע"ב: